

THE PLACE AND ROLE OF WOMEN IN AGRICULTURE DURING THE SECOND WORLD WAR

Obidjon S. Alimov
 independent researcher
 Karshi State University
 Karshi, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: front, agriculture, labor, women, children, famine, disease, illiteracy.

Received: 17.08.24

Accepted: 19.08.24

Published: 21.08.24

Abstract: The years of the Second World War are marked as one of the periods in history that will never disappear from the memory of human society with its terribly sad realities and consequences. This war has led to millions of innocent people, endless destruction and losses.

In this research, issues such as the patience and courage of women who worked day and night in the fields instead of men who were mobilized to the front with their slender body during the war years were analyzed.

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA QISHLOQ XO‘JALIGIDA AYOLLARNING O‘RNI VA ROLI

Obidjon S. Alimov
 mustaqil tadqiqotchi
 Qarshi Davlat Universiteti
 Qarshi, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlari: front, qishloq xo‘jaligi, mehnat, ayollar, bolalar, ocharchilik, kasallik, savodsizlik.

Annotatsiya: Ikkinchi jahon urushi yillari tarixda eng mudhish ayanchli voqealari va oqibatlari bilan insoniyat jamiyati xotirasidan hech qachon o‘chmaydigan davrlardan biri sifatida qayd etiladi. Mazkur urush tufayli millionlab begunoh insonlar, cheksiz vayronagarchiliklar va talofatlarga sabab bo‘lgan.

Mazkur tadqiqot ishida, urush yillarida nozik jussasi bilan frontga safarbar etilgan erkaklar o‘rniga dalalarda kechayu-kunduz ter

to'g'ib mehnat qilgan ayollarning sabr toqati va jasorati kabi masalalar tahlil qilingan.

МЕСТО И РОЛЬ ЖЕНЩИН В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ВО ВРЕМЯ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Обиджон С. Алимов

независимый исследователь

Каршинский Государственный Университет

Кариши, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: фронт, сельское хозяйство, труд, женщины, дети, голод, болезни, неграмотность.

Аннотация: Годы Второй мировой войны отмечены как один из периодов в истории, который никогда не исчезнет из памяти человеческого общества с его ужасно печальными реалиями и последствиями. Эта война привела к миллионам невинных людей, бесконечным разрушениям и потерям.

В данном исследовании были проанализированы такие вопросы, как терпение и мужество женщин, которые день и ночь работали в полях вместо мужчин, мобилизованных на фронт своим стройным телом в годы войны.

KIRISH

Tarixdan bizga ma'lumki, O'rta Osiyoda islom aqidalariga qattiq amal qilishgan. Ayollar paranjisi bo'lmasa ko'chaga chiqishmagan. Sovet hukumati ishchi kuchiga bo'lgan talabni ayollarni mehnatga jalb etish orqali qondirish uchun kurashgan. Keyingi yillarda ayollar paranjisini tashlashib, sanoat korxonalarida ya'ni tikuvchilik shunga o'xshash jismonan yengil ishlar ishlasalar ham qishloq ayollar ko'proq uy yumushlari bilan band bo'lishgan. Biz A. Salmonovning "O'zbekistonda sovet hokimiyatining diniy siyosati: uydirma va tarixiy haqiqati" nomli monografiyasida, Q.Rajabovning "O'zbekiston XX asrda" deb nomlangan va boshqa O'zbekiston tarixi kitoblarida qishloqdagi o'zbek ayollari haqida umumiy bo'lgan ma'lumotlar bayon etilgan.

Turdiyev S, Erkayeva N, Mirzaqulov B, Inayatov H, kabi mualliflar urush davrida O'zbekiston SSRda qishloq xo'jaligida mehnat qilgan ayollarning qahramonona mehnatlarini umumiy jihatdan yoritganlar. Biroq urush davrida qishloq xo'jaligida ishlovchi ayollarga hech qanday shart-sharoitlar yaratilmaganligi, ularning yashash sharoiti va turmush tarzi bilan bog'liq masalalar umuman yoritilmagan.

ASOSIY QISM

Ikkinchi jahon urushdan minglab kilometr uzoqlashganiga qaramay, o'zbeklar frontini larzaga keltirdi. 1 mln 951 mingga yaqin kishining Qizil Armiya safiga ketishi nafaqat har bir xonadonning urushdan ta'sirlanganligini, balki paxta, ipak, g'alla va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari zarur bo'lgan davrda respublikaning mehnatga layoqatli aholisining deyarli yarmini tashlab ketganini ham anglatdi. 1941 yil 2 iyulda "Pravda" gazetasida "SSSRning xamma xotin-qizlariga" murojaatnoma e'lon qilindi[1]. Murojaatnoma mohiyati ayollarni erkaklar o'rnini egallagan holda front ortida mehnat qilishga safarbar etishga bag'ishlangandi. Urush yillarida aholi chorvachilik, jun, qorako'l, teri etishtirish, pillachilik jabhalarida ham jiddiy mehnat qildi. Go'sht, yog', sut, kartoshka, sabzavot va poliz mahsulotlari, meva tayyorlashda ko'rsatilgan g'ayrat-shijoat tufayli oziq-ovqat bazasi yaratildi. Respublika qishloq xo'jaligi xodimlari urush yillarida davlatga 1262 ming tonna don, 54,1 ming tonna pilla, 482 ming tonna kartoshka va sabzavot, 57,5 ming tonna meva va uzum, 36 ming tonna quruq meva, 159 ming tonna go'sht, 22,3 ming tonna jun etkazib berdilar. Bu mahsulotlar, asosan, qo'l kuchi yordamida tayyorlandi. Urushning to'rt yili davomida O'zbekiston davlatga 4 806 000 tonna paxta, 54067 tonna pilla topshirdi. Bu etishtirilgan mahsulotlar mudofaa ehtiyojlariga sarflandi.

Bundan tashqari, mudofaa zavodlarini evakuatsiya qilish va energiya va xom ashyoga bo'lgan keskin ehtiyoj minglab sobiq kolxozniklarni zavodlarga, qurilish maydonchalariga, konlar va kanal loyihalariga safarbar qilishni anglatadi. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish ishchi kuchi tanqisligi va dehqonchilik mutaxassislari, texnologiya, o'g'it va qoralama hayvonlarning so'yib yuborilishi tufayli qiyin ahvolda qolgandi. Respublikaning oziq-ovqat ta'minoti qattiq ratsionga va tanqislikka duchor bo'lgan, hattoki ochlik holatlariga olib kelgan, insonlar yashab qolish uchun beda, sho'ra, ajriq va qichitqi o'tlarini iste'mol qilishga majbur bo'lgan[2]. Urush davrida qora bozor chayqovchiligi uchun sharoit yaratgan. Chayqovchilar shahar hududlariga oziq-ovqat mahsulotlarini olib borib, juda qimmat narxga sotishgan. Ammo, mahsulotning tanqisligi bora-bora pulni qadrsizlanishiga olib kelgan.

Bir yarim millionga yaqin evakuatsiya qilinganlarning ko'pchiligi ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyojni qondirishga yordam bergan bo'lsada[3], 200 000 ga yaqini bolalar yoki qariyalar bo'lib, ular mehnat uchun joy emas, balki yordamga muhtoj edi. Yuz minglab o'zbek erkaklari o'z respublikasidagi zavodlar va qurilish maydonchalari o'rtasida aralashib ketishdi yoki ishchi kuchi etishmasligini qoplash uchun Sibir va Uraldagi korxonalarga chaqirildilar.

Kolxoz hayoti juda katta qurbonlik va zo'ravonlik bilan ajralib turardi. Bu bilan shaharlarda hayot yaxshi bo'lgan degan fikrga bormaslik kerak. O'zbekiston fuqarolarining aksariyati kolxoz va sovxozlarda urushni boshidan kechirganini hisobga olsak, qishloq jamiyati bilan ko'proq vakillik baholanishi mumkin.

Kolxozlarda ayollar soni erkaklarnikidan ko'proq bo'lganligi ko'rishimiz mumkin. Urush juda og'ir va sinovli kunlarni olib kelgan. Shunday sharoitda qishloqlarda yashaydigan ayollarning front ortidagi mehnatga safarbar etilishi o'zbek ayollari uchun juda katta mas'uliyatli yukni yelkalariga olganligini bildirardi. Urushdan oldingi yillarda qishloq ayollari ko'proq uy ishlari va bolalar tarbiyasi bilan mashg'ul bo'lishgan. o'zbek ayolining dalalarda vatanparvarlik va mashaqqatli kurashi chinakam qahramonlik bo'lgan. Jumladan, Qashqadaryo viloyatining Beshkent tumanidagi Kat qishloq Kengashiga qarashli "Maqsad" jamoa xo'jaligi xotin-qizlaridan 195 nafar o'roqchi o'zaro musobaqalashib, g'allani nobud qilmay, yig'ib-terib olish rejasini 2-3 barobar va undan ham oshirib bajardilar. Yosh o'roqchilardan M. SHoniyozova, M. Qurbonova kabilar boshqalarga namuna ko'rsatib ishlashdi[4].

Qishloqlarda shaharlarda yashaydigan ayollardan farqli o'laroq, savodsiz kolxozchi ayollar ham bor bo'lgan. Bunday ayollar chuqur qiyinchiliklarga duch kelganlarida ham o'z mehnati bilan fashizmga qarshi kurashda bir daqiqa ham nafas rostlamdi. 1941 yilning 23 iyunida Qashqadaryo viloyatida joylashgan Jeynov qishloq raisi jamoa xo'jaligining umumiy o'rim rejasi 1726 gektar ekanligini, o'roq tushgandan beri 371 gektardagi g'alla yig'ishtirib olinganligini aytadi. Jamoa xo'jaligi davlatga 4493 s. dan berishi shart bo'lib, hozirgacha 300 s. topshirilganligi ham qayd etiladi. "Yuksalish" jamoa xo'jaligining o'rim rejasi 1941 yilda 445 g., shundan 107 g, g'alla yig'ishtirib olingan. Umuman, "Baynalminal" jamoa xo'jaligi har kuni 221 s., Kaganovich 92 s., "Yuksalish" 30 s.g'allani davlatga etkazib berishi lozim bo'lgan[5]. Ammo, bugungi kunda ularning mehnati va ko'rsatgan jasoratlari tarix kitoblarida keng qamrovli yoritilmagan.

Qishloq ayollarining vijdoniyligi, vatanparvarligi va fidoyiligi unitilmas qahramonlikdir. Urush yillarida qishloqdagi o'zbek ayollarining uyidagi kundalik hayotni tasvvur qilsak, juda ham mashaqqatli bo'lganligiga guvoh bo'lamiz. urush qurbonlik va fidoiylilikni talab qiladi, og'ir mehnat talablari, moddiy tanqislik va zo'ravonlik fonida kolxozlarda ayollar traktorchi, brigade boshliqlari va hatto kolxoz raislari sifatida ish olib borishgan. Qishloq ayollari nozik jussalari bilan erkaklarning o'rnida juda og'ri yumushlarni bajarganlar.

O'zbek ayollarining eng ko'zga ko'ringan hissasi o'zlarining ayollik nishonasi bo'lgan. Chunki, ro'zg'or va daladagi yumushlarni o'z yelkasiga olgan edi. Urush sababli o'zbek ayolligini front va front oritida xizmat qilish uchun safarbar etdilar. O'sha davrda ularning mashhur bo'lganlari ham ko'p edi. Zebo Ganiyeva, Tamaraxonim, Bahri Akramova, O'g'ulxon Qurbonova va boshqalar.

Elektr stansiyasi qurilishi va kanal qurilishi qishloq xo'jaligi ishchilarini kolxozlardan tortib olgan bo'lsada, doimiy sanoat ishchi kuchi 1940-yildagi 121 ming ishchidan[6] 1945 yilda 197 ming kishiga ko'paydi, ularning ko'pchiligi evakuatsiya qilindi.

O'zbek qishloqlarini, shahar aholisini boqish, shuningdek, sovet qo'shinlariga yangi va quritilgan meva, go'sht konservalari, don va choy kabi oziq-ovqat mahsulotlarini jo'natish maqsadida ekin maydonlarini kengaytirdi. . Ko'rib turganimizdek, bu haddan tashqari qurbonlik va g'alla talabi, shuningdek, bolalar va talabalarni yig'im-terimga va minglab ishchilarni bir necha yirik yangi sug'orish kanallariga safarbar qilish bilan bog'liq edi.

Sovet davlati urushning dastlabki kunlaridayoq ichki frontda qat'iy, safarbar qilingan mehnat rejimiga o'tdi. 1941 yil 22 iyunda 18-45 yoshdagi barcha mehnatga layoqatli erkaklar va hali ishlamagan 18-40 yoshli ayollar mudofaa qurilishida ishlashga buyurildi. 1942 yil sentabr oyiga kelib ishchi kuchi tanqisligi sezilaboshladi va Ish joyidan o'zboshimchalik bilan ketib qolganlar 5 yildan 8 yilgacha muddatda qamoq jazosiga hukm qilindi [7]. Shunday bo'lsa-da, yuqori aylanma va ishda bo'lmaganlik og'ir moddiy sharoit va kuchli ishchi kuchi tanqisligi sharoitida ayollar, bolalar va qariyalar safarbar qilindi.

Urushning birinchi yilida kolxozlar mehnatga layoqatli erkaklarining 42 foizini yo'qotdi. 1942 yil iyul oyida Farg'ona tumanidagi kolxozda mehnatga layoqatli ishchilarning 63 foizi ayollar edi. O'zbekiston TsK KP(b) ma'lumotlariga ko'ra, 1945-yilda Farg'ona viloyatidagi barcha dala ishchilarining 70-75 foizi ayollar edi. Shu jumladan paxta terimidagi 78 mingdan 75 ming nafari ayollar bo'lgan.

O'zbek bolalari va talabalari ayollarga dala ishchilari sifatida qo'shilib, mohiyatan urush yillarida maktabni to'xtatib qo'yishdi. 1942 yil iyun oyida Farg'ona viloyatidan 27107 kishi qishloq xo'jaligi ishlariga safarbar qilindi, ularning 70 foizi o'quvchilar va maktab o'quvchilari edi. 1942-1943- yillarda o'zbek va boshqa mahalliy tillardagi boshlang'ich maktablarda davomat 27 foizga kamaydi. Katta sinflarda mahalliy millat bolasini topish ayniqsa qiyin edi.

XULOSA

Xullas qishloq xo'jaligida mehnat qilgan o'zbek xotin-qizlari qorni nonga tuymasada, dalalarda ketmon chopishi, o'roq o'rishi, ariq va kanallarni qazishi bilan birga uy yumushlarini ham bajarib, urushning eng og'ir yukini nozik yelkalarida ko'tarolgan. Bugungi kunda frontdagi jangchilarga manumentlar va yodgorliklar barpo etilmoqda. Ularning jasoratlari va nomlarini abadiylashtirish uchun say-harakatlar davom etmoqda. Lekin, front ortida chinakam qahramonlik ko'rsatgan qishloq ayollari haqida umumiy ma'lumotlar bor xolos. Ularning g'alaba yo'lidagi mehnatlarini xalqimizga to'laqonli yetkazishimiz zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Правда . – Т., 1941, 2 июль.
2. Markaziy Osiyo xalqlari tarixi (yangi va eng yangi davr).- Toshkent: ToshDSHI, 2013. – B 96.

3. Murtazaeva R.H. Fashizmga qarshi urush yillarida evakuatsiya va deportatsiya qilingan xalqlarga o'zbekistonliklarning bag'rikengligi // Ikkinchi jahon urushi: xalq jasorati va tarix saboqlari" mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiya materiallari.–Qarshi, 2020.– B.11-14.

4. Ubaydullaeva M., Qashqadaryo xotin-qizlari shijoati // O'zbekiston Respublikasi 1941-1945 urush yillarida. Ilmiy to'plam.– Qarshi, 1995.– B. 38-39.

5. Saidov M., Ravshanov P. Jeynov tarixi. – T.: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1996. – B.108.

6. Белоносов И.И. Эвакуация населения на при фронтовой полосе в 1941-1942 гг. В кн: Эшелоны идут на Восток. Из истории перебазирования производительных сил СССР в 1941-1942 гг. Сборник статей и воспоминаний. - М., 1966. - С.26.

7. O'zbekiston tarixi(1917-1991-yillar) 2 kitob. Toshkent "O'zbekiston"-2019. B-14